

KILIÇ, Arslan, "Georgios Maniakes: Bir İsyancının Hayatı ve Bizans Tarih Yazımındaki Yeri", *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, III/II, Aralık 2020, s. 383-390.

Makale Türü: Tarih Araştırma

DOI No: <https://doi.org/10.48120/oad.826928>

Geliş Tarihi / Received: 16 Kasım 2020
Online Yayın: 26 Aralık 2020

Kabul Tarihi / Accepted: 1 Aralık 2020
Published Online: 26 December 2020

Georgios Maniakes: Bir İsyancının Hayatı ve Bizans Tarih Yazımındaki Yeri

Arslan KILIÇ^{1*}

¹ Arş. Gör., İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü, İZMİR.

* arslan.kilic@ikcu.edu.tr

+ORCID: 0000-0001-7074-7693

Öz- Yaklaşık olarak 997-1043 yılları arasında yaşamış olan Georgios Maniakes, II. Basileos ve Aleksios Komnenos arasındaki dönemin en önemli komutanlarından birisidir. Tarih eserlerinde adı ilk olarak 1030 yılında Telukh temasının strategos olarak geçen Maniakes, doğuda kazandığı başarıların ardından iki defa İtalya'ya gönderilmiş ve her defasında bu bölgede Bizans İmparatorluğu'nun topraklarını ve nüfuzunu arttırmıştır. Ancak burada bulunduğu iki dönemin sonunda da haksızlıklara uğrayan Maniakes en sonunda isyan ederek İmparator Konstantinos Monomakhos'a karşı harekete geçmiştir. İmparatorluk ordusuyla yapılan muharebede, kaynakların belirttiğine göre neredeyse galip gelmekte olan Maniakes, nereden geldiği bilinmeyen bir mızrak darbesi ile hayatını kaybetmiştir. Bizans, Latin ve Ermeni kaynaklarında kendisiyle ilgili bilgiler verilen Maniakes, bir Viking sagasında da konu edinilmiştir. Yiğitliği, cesareti ve askerlik yeteneği ile elde ettiği başarıları sonucunda yaşadığı dönem için büyük bir iz bırakmış olan Maniakes, nihayetinde bir isyancı olduğu halde, Bizans kaynaklarında neredeyse bir kahraman gibi betimlenmiştir. Bu çalışmada Georgios Maniakes'in hayatının yanında kökeni konusu örneğindeki gibi birtakım tartışmalar irdelenmiş, bunun yanında Maniakes ile ilgili Bizans tarih yazarlarının anlatımlarına yer verilmiş ve onun Bizans tarih yazımındaki yeri hususunda görüşler bildirilmiştir.

Anahtar Kelimeler- Georgios Maniakes, Bizans, Konstantinos Monomakhos, İtalya.

George Maniakes: Life of a Rebel and His Place in Byzantine Historiography

Abstract- George Maniakes, who had lived between c. 997-1043, is one of the most important commanders of the time between the rule of Basil II and Alexios Komnenos. Maniakes, whose name was first mentioned in 1030 as the strategos of Telouch theme, had been sent to Italy twice after gaining successes in the East, and in both phases he had expanded the lands and the influence of Byzantine Empire in Italy. However, having been subjected to injustices at the end of these phases, eventually revolted and marched against emperor Constantine Monomachos. In the battle between two sides, Manikes, who was on the verge of the victory according to the sources, lost his life because of an unknown spear blow. Byzantine, Latin and Armenian sources give information about Maniakes, and he is also mentioned in a Viking saga. Maniakes left a mark for his life time as a result of his bravery, courage and martial talent and while he was indeed a rebel, he was nearly portrayed as a hero. In this paper, beside his life, some controversial issues such as his origin is studied, and the expressions of Byzantine history writers about him were given place, and also the remarks regarding his place on Byzantine historiography are stated.

Keywords – George Maniakes, Byzantine, Constantine Monomachos, Italy.

Giriş

Georgios Maniakes, II. Basileios (976-1025) ve I. Aleksios Komnenos (1081-1118) arasındaki dönemde kaynaklar tarafından zamanın en büyük komutanları arasında gösterilen onbirinci yüzyılın kayda değer simalarından birisi olmuştur. Yaşamı sürekli bir mücadele halinde geçmiş, Bizans'ın doğu ve batı topraklarında üst düzey askeri görevlerde bulunmuş ve ölümünden sonra adı tarih kitaplarında yer etmeye devam etmiştir. Savaşlarda gösterdiği yiğitlik, cesaret ve askerlik yeteneği ile beraber elde ettiği başarılar, bir ihtimal aşağı tabakadan bir soya dahil olarak dünyaya gelmiş olsa da, pek çok kişiyi etkilemiş ve döneme dair pek çok kaynağın kendisi hakkında iyi ya da kötü bir şeyler kaleme almalarına sebep olmuştur.¹ Bizim de bu çalışmayı kaleme almaktaki temel amacımız, Bizans tarihi içerisinde önemli bir yere sahip olan Maniakes hakkında müstakil bir çalışma yapıp bunu Türkçe literatüre kazandırmak ve bunun yanında kendisinin mensup olduğu millet gibi bir takım tartışılmalı konularda fikir yürütmektir. Ayrıca, yurt dışında kendisi ile ilgili çalışmalardan farklı bir şekilde ya da bu çalışmalara bir ek mahiyetinde olarak, Maniakes'in Bizans tarih yazıcılığı üzerine etkisi ve Bizans tarih yazıcılığında Maniakes algısı üzerine de farklı bir bakış açısından bir değerlendirme yapmaktır.²

1. Maniakes'in Kökeni

Maniakes'in askerlik öncesi geçmişine dair kayıtlarda herhangi bir şey rastlanmamaktadır. Ancak isminden ötürü kendisinin Türk kökenli olduğu yönünde bir düşünce mevcuttur. Zira daha eski Bizans tarih yazarlarından Menandros Protektor'un eserinde Soğd ülkesinden bir Hun elçisinin isminin Maniak olarak kayıtlarda yer aldığı görüyoruz.³ Bunun yanında Anna Komnene'nin eserinde de yine Kumanlardan Maniak adlı birisine dair bir anlatı geçmektedir. Burada dikkate değer diğer bir şey de şudur ki Anna'nın Maniakes ismini yazarken kullandığı tonlama ile Maniak sözcüğünde kullandığı tonlama aynıdır ancak Anna, Maniak'tan Kuman olarak bahsederken, Maniakes'in kökenine dair bir ifade kullanmamaktadır.⁴ Ayrıca Raffaele D'Amato Madrid'deki Skylitzes nüshasında Maniakes'in teninin koyu renkle betimlenmesinin onun Türk kökenine atfedilmiş olabileceğini de belirtmektedir.⁵ Ancak öte yandan Savvides, babasının ismi Goudelios'tan yola çıkılarak (Goudelios) kendisinin Slav kökenli olduğu yönünde görüş sunmaktadır.⁶ Şunu da belirtmek gerekir ki 9. yüzyılda Ermeni kökenli olduğu düşünülen Konstantinos Maniakes ve onun oğlu Thomas Maniakes adlı yöneticiler de bulunmaktadır.⁷ Buna ek olarak da Eski Yunanca'da "kolye, gerdanlık" gibi anlamlara gelen "μανιάκης" kelimesinin bulunması da kendisinin Türk olmadığı yönünde bir düşünce yaratmaktadır.⁸

¹ Charles M. Brand ve Anthony Cutler, "George Maniakes", *Oxford Dictionary of Byzantium*, c. 2, (ed. Alexander Kazhdan), New York, Oxford: Oxford University Press, 1991, s. 1285.

² Maniakes hakkında günümüze kadar yazılmış en detaylı ve önemli eser, Aleksios Savvides'in Georgios Maniakis adlı monografisidir. Αλέξιος Γ. Κ. Σαββίδης, *Γεώργιος Μανιάκης, Κατακτήσεις και υπονόμευση στο Βυζάντιο του ενδέκατου αιώνα (1030-1043)*, Εκδόσεις Περίπλους, Αθήνα, 2004 [Aleksios G. Savvides, *Georgios Maniakēs, Katakteseis kai yponomeusē sto Byzantio tou endekatou aiōna (1030-1043 m. X.)*, Ekdoseis Periplous, Athēna, 2004].

³ *Historici Graeci Minores Vol. II Menander Protector et Agathias*, Ed. Ludovicus Dindorfius, B. G. Taubner, Leipzig, 1871, s. 46.

⁴ Annae Comnenae, *Alexias*, Ed. D. A. Kambylis, Foteini Kolovou, De Gruyter, Berlin, 2001, VIII.IV, s. 243.

⁵ Raffaele D'Amato, "A Prōtopatharios, Magistros, and Strategos Autokrator of 11th cent.: the equipment of Georgios Maniakes and his army according to the Skylitzes Matritensis miniatures and other artistic sources of the middle Byzantine period.", *Porphyra*, Ek Sayı: 4, 2005 (Aralık), s. 12.

⁶ Savvides, *Georgios Maniakēs*, ss. 31-32.

⁷ Bu konuda ilgili bilgi De Gruyter tarafından açık erişim yoluyla online olarak da yayımlanan prosopografi çalışmasında yer almaktadır. Ralph-Johannes Lilie, Claudia Ludwig vd., "Konstantinos '3962'", *Prosopography der mittelbyzantinischen Zeit Online*, De Gruyter.

Yine kaynaklarda kendisi ile ilgili anlatıları incelediğimizde de görüyoruz ki olumsuz anlatılarda bile kendisinin soyuna dair bir vurgu yapılmamaktadır. Pek çok kaynaktan sert bir kişi olarak kaydedilen Maniakes, eğer Türk soylu biri olsaydı onun bu özelliğine dair, barbar gibi bir sıfatla, bir atf yapılmasını da bekleyebilirdik. Dolayısıyla bütün bu nedenler gözden geçirildiğinde ve eldeki veriler ışığında Maniakes'in soyu hakkında Türk'tü ya da Slav'dı gibi kesin bir bilgi vermek mümkün değildir. Ancak Türk olmama ihtimali, olma ihtimalinden daha düşük görünmektedir.

2. Maniakes'in Bizans İmparatorluğu'nun Doğusundaki Faaliyetleri

Maniakes'in tarih kayıtlarında ilk defa adının geçmesi, yaklaşık 33 yaşında iken, İmparator III. Romanos Argyros'un 1030 yılında Halep Emirliği üzerine çıktığı sefer esnasında vuku bulmuştur. İmparator Romanos Antakya ve çevresindeki Bizans şehirlerini ve tebaasını rahatsız eden Halep Emiri üzerine bizzat ordusunun başında yola çıkmıştır.⁹ Antakya önlerinde mağlup olan ve bütün ordusu dağılan İmparator, ele geçirilmeden güç bela Bizans hakimiyetindeki şehre sığınmayı başarmıştır. O sırada Telukh¹⁰ temasının strategosu olan Maniakes, savaştan dönmekte olan sekiz yüz Arap tarafından teslim olup şehri terk etmesi konusunda tehdit edilmektedir çünkü o sırada bütün orduları İmparatorları başlarında kaybolmuş ve mağlup edilen Bizanslıların durumu hiç iç açıcı değildir. Aksi takdirde şehrin kuşatılacağını ve ele geçirilmesinin ardından kendisi ve beraberindekilerin acımasızca katledileceklerini söylemektedirler. Maniakes de onların uyarılarını dikkate alıyor ve söylediklerini yapıyor gibi görünüp onlara yiyecek ve içecek erzakı gönderdikten sonra bir süreliğini dinlenmelerini çünkü kendisinin beraberindekilerin gün doğumunda Telukh şehri bütün hazinesiyle birlikte onlara terk edeceklerini söylemiştir.¹¹ Maniakes'in sözlerine inanan Araplar kendilerini bütün gece boyunca içkiye verirler ve güvenlikleri için önlem almamışlar, bu nedenle gece yarısı çöktüğünde, onlar sarhoşken ve dikkatsizce uyuyorlarken Maniakes Araplara saldırmış ve hepsini katletmiştir. İki yüz seksen kadar yüklü deve ve her türden Bizans malı ele geçiren Maniakes ölümlerinin burunlarını ve kulaklarını kestirerek o sırada mağlubiyetinin ardından Kapadokya'daki Phokas mülkünde ikamet etmekte olan İmparator Romanos'a göndermiştir. Kazandığı başarıdan ötürü İmparator onu Aşağı Media bölgesinin katepanı¹² olarak atamıştır.¹³

1033 yılında Maniakes, protospatharios¹⁴ unvanıyla Fırat üzerindeki şehirlerin komutanı olarak Samsat'ta ikamet ediyor olarak görülmektedir. Skylitzes burada kendisini Goudelios Maniakes'in oğlu olarak kaydetse de Goudelios'un kim olduğu konusunda yeterli

https://db.degruyter.com/view/PMBZ/PMBZ15116?rskye=RWg3Xp&result=4&dbq_0=maniakes&dbf_0=pmbz-fulltext&dbt_0=fulltext&o_0=AND, 04.11.2020 tarihinde erişilmiştir.

⁸ H. G. Liddell ve Robert Scott, "μανιάκης (maniakes)", *A Greek-English Lexicon*, Clarendon Press, Oxford, 1888, s. 920.

⁹ Kenneth Cline, "Byzantium's star-crossed general", *Medieval Warfare*, c. 4, s. 2, 2014, s. 44.

¹⁰ Halep'le Maraş arasında yer alan bir şehir.

¹¹ Ioannis Skylitzae, *Synopsis Historiarum*, Ed. Ioannes Thurn, De Gruyter, Berlin, 1973, ss. 381-382; John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, Çev. John Wortley, Cambridge University Press, Cambridge, 2010, s. 360.

¹² Onuncu yüzyıldan itibaren İtalya, Mezopotamya ve Bulgaristan gibi ana eyaletlerin yöneticilerine verilen addır. Alexander Kazhdan, "Katepano", *Oxford Dictionary of Byzantium*, c. 2, Ed. Alexander Kazhdan, Oxford University Press, New York ve Oxford, 1991, s. 1115.

¹³ Skylitzae, *Synopsis Historiarum*, s. 382; Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History*, s. 361.

¹⁴ Onuncu yüzyıldan itibaren çoğunlukla thema komutanlarına verilen yüksek unvandır. Alexander Kazhdan, Anthony Cutler, "Protospatharios", *Oxford Dictionary of Byzantium*, c. 3, Ed. Alexander Kazhdan, Oxford University Press, New York ve Oxford, 1991, s. 1748.

bir bilgi elde edilememiştir. Maniakes bu görevdeyken kendisine kaynaklarda Salman ya da Salaman olarak kaydedilmiş olan Türk kökenli Süleyman tarafından Urfa şehri teslim etme teklifinde bulunulmuştur. Urfa, o sırada Meyyafarikin/Martyropolis emiri Mervani hanedanına mensup Nasırüddeve tarafından kendisine emanet edilmişti.¹⁵ Ancak Nasırüddeve'yi mağlup etmiş olan Utayr'ın karısının ordusunun devamlı hücumlarından dolayı artık oldukça bunalmış olduğundan ötürü Süleyman, Maniakes'e bir mektup yazmış ve Bizans imparatorunu kendisi için rütbe ve arazi sağlaması konusunda ikna etmesi durumunda şehri ona teslim edeceğini söylemiştir.¹⁶ Bu teklifi Maniakes memnuniyetle kabul edip onun bütün isteklerini imparatorun elde edeceğine ve bir bölgenin yönetiminin kendilerine kalıtsal olarak verilmesini sağlayacağına dair söz vermiş, bunun ardından Süleyman Urfa kalesini ona gizlice teslim etmişti. Maniakes'in dört yüz adamıyla birlikte kale kapısının önüne gelmesinin ardından Süleyman onun önünde eğilerek kale anahtarını ona verdi ve bunun ardından karısı ve çocukları ile birlikte Samsat'a gitmişti. Maniakes'in gelişini haber alan Müslümanlar büyük bir orduyla birlikte onun üzerine yürümüş ve şiddetli bir savaş açmışlardı. Şehirdeki Müslümanların şehrin dışına çıkmalarına karşın Süryaniler büyük Aya Sofia kilisesinde toplanıp oraya kapanmışlardı çünkü sahip oldukları altın ve gümüşlerin gasp edilmesinden korktuklarından ötürü kiliseye sığınmışlardı. Ancak bunlar Müslümanların saldırısı sonucunda servetlerinin büyük bir kısmı ile birlikte yanarak can vermişlerdir.¹⁷ Geri kalanlar ise kale içindeki Maniakes'in yanına sığınmışlardı. Maniakes, emrindeki dört yüz adamla birlikte İmparator Romanos'un kaleyi kuşatan Müslüman liderlerle sulh yapmasına kadar, kale içinde Müslümanlara karşı mücadele etmeye devam etmişti.¹⁸ Skylitzes, onun şehrin kontrolünü sağladıktan sonra İsa Peygamber tarafından Abgar'a gönderilmiş olan mektubu bulduğunu¹⁹ ve Byzantion'daki imparatora gönderdiğini ekler.²⁰ Urfa'lı Mateos'un sonraki anlatımlarında Urfa şehrindeki iç kalenin Maniakes kalesi olarak adlandırılmış olduğu görülmektedir.²¹ Bu da Maniakes'in kahramanlıklarıyla şehirde büyük bir iz bıraktığını göstermektedir.

1034 yılında Skylitzes tarafından patrikiös²² olarak adlandırılan Maniakes, Urfa'dan Vaspurakan olarak da bilinen Yukarı Media bölgesine orayı yönetmesi için gönderilmiştir. Bialy'nin Ariutiunova-Fidianian'dan aktardığı bilgiye göre Maniakes, patrikiös Konstantinos Kabasilas yerine atandığı Vaspurakan'da 1035-1037 yılları arasında görev yapmıştı.²³ Bialy, eğer bu aktardığı bilgi doğruysa Maniakes'in

Berkri şehrinin kaybının sorumlusu olduğunu söyler. Ermeni tarihçi Aristakes'in bu olay esnasında yirmi dört bin kadar Bizans askerinin katledildiğine dair bilgi verdiğini belirten Bialy'nin bu varsayımının doğru olma olasılığı çok yüksek görünmemektedir.²⁴ İlk olarak böyle bir olay gerçekleşseydi, Aristakes'in aktardığı kadarıyla yirmi dört bin kadar askerin öldüğü bir olay, Maniakes'le ilgili pek çok bilgi vermiş olan Skylitzes'in ya da diğer Bizans kaynaklarının eserlerine yansımış olurdu. İkinci olarak böylesine bir mağlubiyetin hemen ardından Maniakes'in Sicilya'ya atanmış olması, özellikle yüksek aristokraside o dönem büyük bir ağırlığı görmeyen bir aileden gelen kendisi için mümkün olmasa gerektir.

3. Maniakes'in İtalya'ya İlk Gönderilişi

1038 sıralarında, Sicilya'da Fatimilere bağlı olarak Kelbi hanedanı hüküm sürmekteydi. Kelbilerden Sicilya hâkimi Ahmed el-Akhal, Bizans ile bir ittifak yapmıştı ve kendisine imparator tarafından magister unvanı bahşedilmişti. Daha sonra onun kardeşi Ebu Hafs kendisine baş kaldırdı ve mağlup olmasını ardından imparatorun yardım istemişti. Bu sırada Maniakes de Longobardia'ya²⁵ tam yetkili komutan olarak gönderildi. Yanında donanma komutanı olarak imparatorun kız kardeşi tarafından kayınbiraderi patrikiös Stephanos da gönderilmişti.²⁶ Eski Antakya dükü Mikhael Spondyles de bölgenin yeni katepanı olarak Maniakes'le birlikte Sicilya'ya gelenler arasındaydı.²⁷ Sicilya'da iki kardeşin mücadelesinden Ahmed galip çıkınca kardeşlerden diğeri Afrikanın hakimi Abdullah İbnü'l-Mü'iz'den kendisine toprak verme karşılığında yardım talebinde bulundu. Bunu kabul eden Abdullah, Ahmed'le mücadele etmek için hemen harekete geçti ve onu ağır bir şekilde mağlup etti ki o sırada Maniakes'le birlikte gönderilen kuvvetler henüz adaya adım atamamıştı.²⁸ Daha sonra Ahmed, Konstantinos Opos'tan²⁹ yardım istemiş ve onun müdahalesiyle Abdullah'ın ilerleyişi son bulmuştu. Ancak bütün bunlar gerçekleşirken iki kardeş tekrar barışmış ve bunun üzerine Opos geri çekilerek Sicilya'yı iki kardeşin egemenliğine bırakmıştı.³⁰ Maniakes 1038 yılında Sicilya'ya ulaştığında ise iki kardeş güçlerini birleştirerek beş bin kişilik Afrikalı müttefikle beraber ona saldırmış ve Rhemata (Rametta)³¹ adı verilen yerde gerçekleşen savaşta Maniakes kesin bir galibiyet elde etmişti. O'Rourke, bu savaşta Maniakes'in yönettiği ordu içerisinde Opsikon, Thrakesion ve Anatolikon temalarından muhtemelen 5 bin kişi, İtalya'daki yerel Bizans birliklerinden 2 bin kişi, Harald komutasındaki Varenglerden bin kişi, Katalon Kekaumenos

¹⁵ Skylitzae, *Synopsis Historiarum*, s. 387; Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History*, s. 365.

¹⁶ *Urfa'lı Mateos Vekayinamesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)*, Çev. Hrnt D. Andreasyan, TTK, Ankara, 2010 s. 54.

¹⁷ Skylitzes şehri Nasırüddeve'nin büyük bir orduyla kuşattığını ancak Maniakes'in kararlılığı sebebiyle geri çekilip şehri yakıp yıktığını belirterek Urfa'lı Mateos'u onaylar. Skylitzae, *Synopsis Historiarum*, s. 886; Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History*, s. 365.

¹⁸ *Urfa'lı Mateos Vekayinamesi*, s. 55.

¹⁹ Birinci yüzyılda hasta düşen Urfa kralı Abgar, İsa Peygambere gelip kendisini iyileştirmesi hususunda yalvarmış ancak İsa Peygamber bizzat gitmek yerine yüzünü bastırıldığı bir mektup ya da havlu göndermiş ve bunun ardından gelen ulaşın getirdiği kutsallaşmış nesneyle Abgar iyileşmiştir. Nancy Patterson Sevcenko, "Mandylion", *Oxford Dictionary of Byzantium*, c. 2, Ed. Alexander Kazhdan, Oxford University Press, New York ve Oxford, 1991, 1282-3.

²⁰ Skylitzae, *Synopsis Historiarum*, s. 387; Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History*, s. 365; Ioannes Zonaras, *Epitomai Historiarum*, Ed. Weber, c. 3, Bonn, 1897, s. 580; İmparator Konstantinos'a Maniakes tarafından gönderilen bu mektuba dair Ioel'in eserinde de bir kayıt bulunmaktadır. Ioelis, *Choronographia Compendiaria*, Ed. I. Bekker, Bonn, 1836, s. 61.

²¹ Urfa'lı Mateos, s. 184.

²² Sekizinci ve onuncu yüzyıllar arasında en önemli yöneticilere ve komutanlara verilen saygınlık unvanıdır. Alexander Kazhdan, "Patrikiös", *Oxford Dictionary of Byzantium*, c. 3, Ed. Alexander Kazhdan, Oxford University Press, New York ve Oxford, 1991, s. 1600.

²³ K. Bialy, "From Conquest to the Failed Usurpation: Career of a Typical Byzantine Commander George Maniakes", *Prosligion: Studies in Medieval and Early Modern Social History and Culture*, c. 2 (14), 2016, s. 175.

²⁴ Bialy, "From Conquest to the...", s. 176.

²⁵ İtalya yarımadası.

²⁶ Skylitzae, *Synopsis Historiarum*, s. 398; Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History*, s. 376.

²⁷ Michael O'Rourke, *Greeks, Lombards and Normans: George Maniakes, Argyrus, Robert Guiscard and the Military Contest for Byzantine Italy, 1030-1071*, Canberra, 2009, s. 24.

²⁸ Maniakes'in bu seferine katılanlar arasında Milan başpiskoposunun eski vassalı Ardouin'in yanı sıra efsanevi önder Haraldr Sigurdarson komutasındaki Varenglerin ve Salerno'dan gelen ve Bizans vassalı Salerno'lu Gaimar tarafından gönderilen ve Tancred de Hauteville'in oğulları William ve Drogo komutasında Maniakes'e hizmet eden ve Salerno'dan gelen 300 Normandan oluşan bir birliğin bulunduğu belirtilmektedir. Maniakes Harald'ın sagasında Gyrgir olarak adlandırılmıştır. Snorri Sturluson, *Heimskringla History of the Kings of Norway*, Çev. Lee Hollander, University of Texas, Austin, 2011, s. 579; Sigfus Blöndal, *The Varangians of Byzantium*, Ed. Benedikt S. Benediktz, Cambridge University Press, Cambridge, 2007, s. 67, G. Theotokis, "Rus, Varangian and Frankish mercenaries in the service of the Byzantine Emperors (9th-11th c.): Numbers, Organisation and Battle Tactics in the operational theatres of Asia Minor and the Balkans", *Byzantina Symmeikta*, s. 22, s. 127; Maniakes'in bu birliğinde yer alanların soyundan gelenler Anna Komnene tarafından dahi Maniakato olarak adlandırılmaya devam etmiştir.

²⁹ Skylitzes tarafından yanlışlıkla Leo Opos olarak adlandırılmıştır. Stavros G. Georgiou, "A Contribution to the Study of Byzantine Prosopography", *Byzantion*, c. 78, 2008, s. 230.

³⁰ Skylitzae, *Synopsis Historiarum*, s. 401; Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History*, s. 378.

³¹ Sicilya'nın doğusunda müstahkem bir mevki.

komutasında 500 Ermeni piyade ve içerisinde Paflikanların da bulunduğu yaklaşık 300 atlı ve Drogo ve William Hauteville komutasında yaklaşık 300 kişinin olduğu yönünde bir düşünce belirtir.³²

Daha sonraki süreçte Afrika hâkimi olan Abdullah öncekinden daha güçlü bir kuvvet toplamış ve Maniakes'i adadan sürmek için harekete geçmişti. Draginai³³ denilen eğimli bir ovada kamp kurduktan sonra savaşın vuku bulmasını bekledi.³⁴ Maniakes de bunu haber aldığı anda onunla karşılaşmak üzere kuvvetlerini harekete geçirdi. İki gücün karşılaşmasının sonucunda kazanan taraf Maniakes olmuş ve Abdullah'ın ordusundan beş bin kişi maktul düşmüştü. Ancak muharebeden kaçan Abdullah'ın hızlı bir gemiye binerek tehlikeden uzaklaşması sonucu Maniakes, savaştan önce kendisine mağlup oldukları takdirde Araplardan kimsenin gemileriyle kaçmaması için sahili denetleme görevi verdiği Stephanos'a karşı oldukça öfkelenmişti. Stephanos onunla buluşmak için yanına geldiğinde ona ağır hakaretler etmiş ve kırbacını kaldırarak onun kafasına birkaç darbe indirmişti. Stephanos da kendisine karşı gösterdiği bu muameleden ötürü hemen akrabası Orphanotrophos'a Maniakes'in imparatora karşı bir ayaklanma girişiminde bulunduğu dair bir mektup göndermişti. Bunun üzerine Maniakes derhal başkente çağırılıp tutuklandı ve II. Basileios'a hizmet etmiş bir komutanın akrabası olan patrikios Basil Theodorakanos ile birlikte hapse atıldı. Bu olaydan sonra bütün kumanda Stephanos'a ve ona katılması için gönderilmiş bir hadım olan praepositos³⁵ Basil Pedidiates'e aktarıldı. Skylitzes'in ifadesine göre bu ikisi bütün durumu mahvettiler ve açgözlülükleri, korkaklıkları ve dikkatsizlikleri sebebiyle Sicilya'nın kaybedilmesine sebep oldular. Maniakes'in adanın şehirlerini alırken, yerel halkın şehri bir saldırıyla almalarını önlemek için, içlerine kaleler inşa ettiğini ve her birine yeterli sayıda birlik yerleştirdiğini ama şimdi o başkente götürülen bir mahkum olduğu için yerel halkın bu durumu ve yönetici subayların tembelliklerini fırsat gördüklerini ve Afrikalı bazı Araplarla ittifak kurarak, içinde ünlü komutan protospatharios Katakalon Kekaumenos'un bulunduğu Messina hariç bütün istihkam edilmiş şehirleri yerle bir ettikleri Skylitzes tarafından anlatılır.³⁶ Böylece Maniakes tarafından Bizans hakimiyetine alınan ada kısa sürede kaybedilir ve Stephanos ve Pediates Longobardia'ya kaçmışlardı.³⁷

4. Maniakes'in İtalya'ya Yeniden Gönderilişi

1042 senesinde V. Mikhael döneminde serbest bırakılmış olan Maniakes, İmparatoriçe Zoe tarafından İtalya'daki orduların tam yetkili komutanı olarak kötü bir noktada olan durumu düzeltmek üzere magister unvanıyla gönderilir.³⁸ Skylitzes burada bir geriye dönüş yaparak Maniakes'in İtalya'ya gönderilmesinden önce

yaşananları anlatır. Maniakes'in İtalya yarımadasına ilk olarak İmparator Mikhael tarafından gönderilmesinin ardından burada kardeşlere karşı mücadele ederken kendisine yardımcı olarak Transalpine Galyasından Ardouin önderliğindeki beş yüz kişilik Frank³⁹ birliğinin katılmasından ve başarılarını onlarla birlikte kazanmış olduğundan bahseder. Kendisi hapisteyken ise protospatharios Mikhael Dokeianos'un onun yerine İtalya yarımadasını yönetmek için gönderildiğini yazar ki kendisini yetersiz ve kamu işlerinin yönetiminde çok yetenekli olmayan bir insan olarak kaydetmiştir. Ayrıca, onun yönetimi altında aylık maaşlar ödenmemiş ve onların liderleri hakkettikleri parayı isteyince ona hakaret edip kırbaçlatacak Frankları bir isyana sürüklemiş olduğunu da belirtmiştir.⁴⁰ Bunun ardından Mikhael üstüste Frankları mağlup olmuş ve onun yerine gönderilen Boioannes de yeni ve taze kuvvetler elde edemediği için bu sırada yerel halktan da müttefikler bulan Franklara mağlup olup ele geçirilmiştir.⁴¹ Böylece Bizans'a bağlı kalan Brindisi, Hidrous, Tarento ve Bari şehirleri dışındaki bütün İtalya Frankların eline geçmişti. Maniakes, Zoe tarafından İtalya'ya gönderilmesinin ardından, her ne kadar yeteri sayıda kuvvete sahip olmasa da savaş taktikleri ve hilelerle İtalya'daki Frankları, Capua, Benevento ve Napoli'den uzaklaştırmış ve bölgede Bizans adına tekrar bir düzen kurulmasını sağlamıştır.⁴²

5. Maniakes'in İsyanı

Skylitzes bu noktada eş zamanlı başka bir konuya geçmiş ve Maniakes'in isyanına sebep olan olayları açıklamıştır. Maniakes'in Anatolikon temasında birtakım mülklere sahip olduğunu belirtip burada komşusu olan Romanos Skleros'la ters düştüğünü söyledikten sonra, Skleros'un onu pek çok sefer öldürmeye çalıştığını ama kaçarak kendisini güvence altına aldığı anlatmıştır. Konstantinos Monomakhos'un (1042-1055) tahta geçmesiyle beraber Skleros'un talihi değişmiş ve kendisini çok iyi bir konumda bulmuştu. Bunun sebebi kızkardeşinin İmparatorun metresi olmasıydı.⁴³ Böylece kendisine magistros ve protostrator⁴⁴ unvanları bahşedilen Skleros, Maniakes'in yokluğundan ve elde ettiği güçten faydalanarak ona ait olan köyleri yağmalayıp yıkmış ve onun evliliğini kirlenmişti. İtalya'dayken bunları öğrenen Maniakes oldukça büyük bir öfke içerisinde yanıyorken bir de Romanos'un suçlamasıyla görevinden azledilmiş ve büyük bir ümitsizlik içerisinde düşmüştü. Byzantion'a geri dönmemesinin kendisi adına hiçbir faydası olmadığını farkında olarak İtalya'daki birlikleri harekete geçirmiş ve imparatora karşı isyan etmişti.⁴⁵ Kendisinin yerine geçmesi için gönderilen

³² O'Rourke, *Greeks, Lombards...*, ss. 25-26.

³³ Troina, günümüzde Güney İtalya'da yer alır.

³⁴ Skylitzae, *Synopsis Historiarum*, s. 405; Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History*, s. 381.

³⁵ İmparatorluk hizmetindeki hadımların en üst rütbelisine verilen büyük kethüdalık unvanıdır. Alexander Kazhdan, "Praepositus Sacri Cubiculi", *Oxford Dictionary of Byzantium*, c. 3, Ed. Alexander Kazhdan, Oxford University Press, New York ve Oxford, 1991, s. 1709.

³⁶ Skylitzae, *Synopsis Historiarum*, s. 406; Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History*, s. 382; Zonaras da bu hikayeyi çok benzer bir şekilde özetlemiştir, Zonaras, *Epitomai Historiarum*, s. 591.

³⁷ Skylitzae, *Synopsis Historiarum*, s. 407; Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History*, s. 383.

³⁸ Skylitzae, *Synopsis Historiarum*, s. 422; Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History*, s. 397.

³⁹ Burada Frank olarak kastedilenler Normanlardır. Normanların bu dönemde İtalya'daki faaliyetleri için bkz. Sevtap Gölgesiz Karaca, "XI. Yüzyılda Bizans-Norman İlişkilerine Bakış", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, c. 27, s. 1 (2012), s. 106.

⁴⁰ Malaterra Normanların liderine kötü muamele yapan kişinin Skylitzes'in aksine Maniakes olduğunu kaydetmiştir. Geoffrey Malaterra, *The Deeds of Count Roger of Calabria and Sicily and of His Brother Duke Robert Guiscard*,

Çev. Kenneth Baxter Wolf, The University of Michigan Press, 2005, s. 57; Skylitzes Zeyli'nin yazarı da burada Normanlara kötü muamele eden kişinin Mikhael Dokeianos olduğunu belirtir. *Byzantium in the Time of Troubles: The Continuation of the Chronicle of John Skylitzes (1057-1079)*, Çev. Eric McGeer, Brill, Leiden ve Boston, 2020, s. 157.

⁴¹ Skylitzae, *Synopsis Historiarum*, s. 424-425; Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History*, s. 401.

⁴² Skylitzae, *Synopsis Historiarum*, s. 427; Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History*, s. 402.

⁴³ Maria Sklereina.

⁴⁴ 9. ve 10. yüzyıllardaki en büyük görevi at üstünde imparatora eşlik etmek olan görevli. Alexander Kazhdan, "Protostrator", *Oxford Dictionary of Byzantium*, c. 3, Ed. Alexander Kazhdan, Oxford University Press, New York ve Oxford, 1991, s. 1748-1749.

⁴⁵ Urfalı Mateos onun batı eyaletlerinin tümünü kendi tarafına çekerek asker topladığını ve bütün batının bu kuvvetli ve cesur komutana karşı hissedilen korkudan ötürü onun etrafına toplandığını imparatorun da ona karşı bütün Yunan ve Ermeni askerlerini bir araya getirdiğini belirtir. Maniakes'i burada aynı anda hem muzaffer hem de kötü adam olarak tanımlayan Mateos, onun aniden ölümüyle tekrar barışın ve düzenin geldiğini söyler. *Urfalı Mateos Vekayinamesi*, s. 78.

protospatharios Pardos'u katletmesinin ardından taç giyip hükümdarlık alametlerini kuşanarak imparator ilan edilmişti.⁴⁶

Sonrasında birliklerini yola çıkardı ve İtalya'nın karşı kıyısına çıktuktan sonra Bulgaristan üzerine geçti.⁴⁷ İmparator bunu öğrendiğinde korkuya kapıldı ve Maniakes'e bir iyi niyet mektubu göndererek silahlarını bırakmasını talep etti ancak Maniakes yolundan dönmedi. İmparator bunun üzerine hazırda bulunan bütün kuvvetlerini toparladı ve komutan olarak sebastophoros⁴⁸ Stephanos'u atayarak onu Maniakes'in üzerine gönderdi. Zonaras, Skylitzes'ten farklı olarak, imparatorun ordunun başına atayacağı deneyimli bir komutan ya da soylu bir kişiyi geçirmeye korktuğunu çünkü atayacağı böyle birisinin de kendisine karşı isyan edebileceğini düşündüğünü ve bu nedenle kendisinin güvendiği hadım uşağını gönderdiğini belirtir.⁴⁹ 1043 yılında Marmarion'daki Ostrovo⁵⁰ adlı yerde iki taraf karşı karşıya geldi.⁵¹ Maniakes'in bizzat saldırının başında bulunduğu muharebede⁵² Stephanos'un birlikleri mağlup edildi ve onlar dahi Maniakes'i imparator olarak kabul ediyorken Maniakes nasıl gerçekleştiği meçhul olan bir darbe sonucu göğsünden ağır bir şekilde yaralandıktan sonra atından düşerek öldü.⁵³ İlk başta kimse onun yanına yaklaşmaya cesaret edememişken sonra tamamen öldüğü anlaşılınca kafasını kestiler ve onun isyanına katılan ancak liderlerinin öldüğünü görünce silahlarını bırakan bütün herkesi esir aldılar. Ardından zafer haberlerini taşıyan ulaklar imparatora gönderildi ve birkaç gün sonra Stephanos, Maniakes'in kesik başı ve savaş esirleriyle beraber geri döndü.⁵⁴ Başkent Konstantinopolis'in ana caddesi üzerinde Maniakes'in kesik başının sergilendiği bir mızrak ile beraber isyancıların eşek sırtlarında taşındığı bir zafer alayı düzenlendi ve Maniakes'in kafası Hipodromun ortasına dikildi.⁵⁵ Maniakes'in isyanı bu şekilde son buldu.⁵⁶

6. Maniakes'in Karakteri ve Kişiliği Hakkında Kaynakların Verdiği Bilgiler ve Maniakes'in Bizans Tarih Yazıcılığı Üzerindeki Etkisi

Georgios Maniakes, herhangi köklü bir aileye mensup olmadan ordu içerisinde adım adım yükselmeyi başarmış ve tarih kayıtlarında yer almaya başladığı 1030 yılından itibaren öldüğü 1043 yılına kadar geçen on üç senede, dönemi anlatan ya da kendinden sonraki dönemleri konu edinen Bizans tarih yazarlarının eserlerine, sadece isimle de olsa girebilecek kadar Bizans tarihi içerisinde kendisi için bir yer kazınmıştır. Hatta kendisi için ölümden sonra Mytileneli (Midillili) Khristophoros ve anonim bir kişi tarafından şiirler kaleme alınmıştır.⁵⁷ Bunun yanında görevde bulunduğu bölgelerin tarihini anlatan diğer doğu ve batı kaynaklarında da kendisinin adını görmek ve iyi ya da kötü kendisi hakkında anekdotlar anlatıldığını okumak da

mümkündür. Özellikle Bizans kaynakları açısından bakıldığında kendisi ya da karakteri hakkında olumsuz bir ifade görmek çok mümkün değildir. Bizans devletinin sivil kanadında hizmetlerde bulunmuş olan ama Anadolu'daki askeri sınıfa mensup aristokrasi ile Romanos Diogenes'e karşı kurulan komplo içerisinde yer almasında görüleceği gibi ve dönemin sivil kanadında çokça karşılandığı üzere çok iyi bağlar kurmamış olan Psellos bile onun hakkında olumsuz ifadelerinden çok, olumlu şeyler söylemektedir. Maniakes'in bir anda komutanlığa yükselmediğini ve bunun yavaş yavaş olduğunu belirten Psellos, onun hep başarı kazanmasını hemen ardından hapse gönderildiğini ve muzaffer olarak dönmesi gerektiği İmparatorluğa bir tutsak olarak getirildiğini belirtir.⁵⁸

Maniakes, askerlik kariyeri boyunca elde ettiği büyük başarılarından sonra bile imparatorluk ailesiyle bağı bulunan kişiler tarafından iftiralara maruz kalarak görevinden azledilmiş ve hatta isyana kalkışacağı gerekçesiyle tutuklanmıştı. Maniakes'in ne kadar iyi bir asker olduğu konusunda, kendisi de askerlik yapmış ve Malazgirt Savaşı'na şahit olmuş olan Attaleiates de eğer Maniakes iftiralar sonucu başkaldırmaya itilmeseydi ve savaşın komutası diğer değersiz kişilere verilmeseydi, Sicilya'nın tamamının o an dahi Romalıların ülkesine dahil olacağını belirtmektedir. Ayrıca, ona karşı düşmanlık besleyen kişiler sebebiyle onun bütün başarılarının mahvedildiğini ve onun ardından gelenlerin kötü yönetimleri sebebiyle hem adanın kaybedildiğini hem de Roma ordusunun büyük kayıplara uğramış olduğunu eklemektedir.⁵⁹

Yiğitliği, cesareti ve askerlik alanındaki üstün yeteneği hakkındaki ifadelerle, Zonaras gibi dönemin diğer tarih yazarlarının eserlerinde de rastlanılmaktadır.⁶⁰ Görünüşü hakkında en iyi betimlemeyi, yine onunla hayattayken tanışma fırsatını bulduğunu ve bu tanışmada kendisine hayran olduğunu söyleyen Psellos yapar. Maniakes'in bir komutanda bulunması gereken bütün özelliklere sahip olduğunu belirten Psellos, onun çok uzun olduğunu ve insanın ona bakarken sanki bir dağa ya da tepeye bakıyormuş gibi olduğunu söyler. Görünüşünün sert, sesinin kudretli, ellerinin güçlü ve vücudunun çevik olduğunu mübalağalarla anlatır. Barbarların onu görür görmez korkudan dehşete kapıldıklarını ve bu nedenle onun hakkında korkunç hikayeler anlattıklarını söyler.⁶¹ Öyle ki dönemin Apulialı William⁶² gibi batı kaynaklarının çoğunda Maniakes hakkında güzel şeyler rivayet edilmez ve aslında kendisi İtalya'da olmadığı halde İtalya'daki Bizans yöneticilerinin yaptıkları askerlere maaş vermeme gibi olumsuzluklar bile ona mal edilir. Tabii ki bu söylentiler tamamen asılsız olmamalıdır ki, Maniakes muhtemelen yeniden ele geçirdiği bölgelerde bir grup insanın öldürülmelerini emretmiştir.⁶³

⁴⁶ Skylitzae, *Synopsis Historiarum*, s. 428; Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History*, s. 402-403. Maniakes'in isyanının 1043'te Rusların Byzantion'a yaptıkları saldırıyla bağlantılı olabileceğiyle ilgili varsayımları destekleyebilecek herhangi bir geçerli kanıt olmadığını belirten Angold'un düşüncesi oldukça haklıdır. Öyle bir durumda Rus kara kuvvetleriyle eş zamanlı ya da beraber hareket etme ihtimali varken, iki tecrübeli kuvvetin de birbirinden hem kronolojik hem de bu derece bağlantısız olarak ilerlemelerinin mantığa uygun gelen bir açıklaması yoktur. Warren Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, Stanford University Press, Stanford, 1997, s. 592; Michael Angold, *The Byzantine Empire, 1025-1204, A Political History*, Second Edition, Longman, Londra ve New York, 1997, s. 36;

⁴⁷ Zonaras, *Epitomai Historiarum*, s. 622.

⁴⁸ Görev tanımı tam olarak bilinmeyen ancak imparator bayrağını taşıdığı varsayılan görevli, Alexander Kazhdan, "Sebastophoros", *Oxford Dictionary of Byzantium*, c. 3, Ed. Alexander Kazhdan, Oxford University Press, New York ve Oxford, 1991, s. 1862.

⁴⁹ Zonaras, *Epitomai Historiarum*, s. 622.

⁵⁰ Ohri ve Selanik arasında ve via Egnatia yolu üzerinde bulunan günümüzdeki Armissa şehrinin konumlandığı yer.

⁵¹ Attaleiates, savaşın Selanik'e iki gün uzaklıktaki bir yerde gerçekleştiğini yazarak bu bilgiyi teyit eder. Attaleiates, *The History*, V.I, s. 30-31.

⁵² Attaleiates, Maniakes'in kendi saflarının bile önünde savaşarak imparatorluk ordusundaki askerlere oldukça zarar verdiğini ve karşı konulamaz taarruzunun onları dehşete düşürdüğünü, kılıç darbesine maruz

kalan kişinin bedeninin ikiye ayrıldığını yazmaktadır. Attaleiates, *The History*, V.I, s. 30-31.

⁵³ Attaleiates onun yandan gelen bir okla ölümcül bir şekilde yaralandığını belirtir. Attaleiates, *The History*, V.I, s. 34-35.

⁵⁴ Glykas da Maniakes'in ordusunun önünde savaşırken bir anda atından düştüğünü ve ardından kafasının kesilerek imparatora gönderildiğini kaydetmiştir. Michaelis Glycae, *Annales*, Ed. Immanuel Bekkerus, Bonn, 1836, s. 594.

⁵⁵ Zonaras, *Epitomai Historiarum*, s. 623.

⁵⁶ Skylitzae, *Synopsis Historiarum*, s. 428; Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History*, s. 403.

⁵⁷ Biri 7, diğeri 100 mısralık olan bu epik şiirlerin incelemeleri ve çevirileri için bkz. Frederick Lauritzen, "Achilles at the battle of Ostrovo, George Maniakes and the reception of Illiad", *Byzantinoslavica*, c. LXXII, s. 1-2, 2014, ss. 171-187.

⁵⁸ Psellos, VI.LXXVI, s. 123.

⁵⁹ Attaleiates, *The History*, III.1, s. 10-13.

⁶⁰ Zonaras, *Epitomai Historiarum*, s. 621.

⁶¹ Psellos, VI.LXXVI, s. 123.

⁶² Apulialı William hakkında detaylı bilgi için bkz. Mustafa Daş, "Normanlar, 'Gesta Roberti Wiscardi' ve Malazgirt Savaşı", *Tarih Dergisi - Turkish Journal of History*, 71 (2020), 83-90.

⁶³ Maniakes ve Bizanslılar hakkında dönemin Apulialı William, Geoffrey Malaterra ve Amatus gibi batı kaynakları tarafından anlatılanlar için bkz. Luigi Alberto Berto, "Images of Byzantines in Early Medieval South Sicily:

Maniakes hakkında tamamen olumsuz sözler söyleyen tek Bizans kaynağı Konstantinos Manasses'tir. Manasses, Maniakes'i bir nevi şeytan olarak tanımlamış ve aşırı abartılı ifadelerle onun şeytani özelliklerini betimlemiştir.⁶⁴ Ancak burada şunu söylemek gerekir ki Manasses, 1130-1187 yılları arasında yaşamış ve eserini İmparator Manuel Komnenos'un (1143-1180) büyük kardeşi Andronikos'un eşi İrene Komnene için 1145-1148 arasında kaleme almıştır.⁶⁵ Bu dönem, Komnenosların Bizans İmparatorluğu tahtında meşru hakimiyeti sağladığı dönemdir. Dolayısıyla, her ne kadar daha önce pek çok Bizans tarih yazarı tarafından neredeyse bir kahraman olarak ilan edilse de, Maniakes'in artık hanedanı devirmeye yeltenen bir anti-kahraman olarak düşünülmesi bir olasılık dahilindedir. Dolayısıyla burada akla şu soru gelmektedir: Bizans tarih yazarları acaba kendilerini yakın gördükleri İmparatorlar nedeniyle mi Maniakes'i övgülerle andılar? Çünkü Makedon hanedanının sona ermesinden Komnenos hanedanının başa geçişine kadar görüyoruz ki aslında tamamiyle meşru olarak nitelendirilebilecek bir imparator bulunmamaktadır. Hatta Aleksios Komnenos'un kendisi bile tahtı bir yerde gasp etmiştir. Bundan ötürü şunu da sormak gerekir: Makedon hanedanlığının sona erişinden Aleksios Komnenos döneminin sonuna kadar olan dönemde bir tarih eseri kaleme alıp, Maniakes hakkında bilgi veren tarih yazarlarının, Maniakes'i kendi bağlı oldukları İmparatorla bağdaştırmış olmaları mümkün müdür?

Öncelikle Psellos'u ele alırsak, kendisinin 11. yüzyılda hayat sürmüş ve devlet kademesinde söz sahibi olmuş olan çok önemli bir entelektüel olduğunu görüyoruz. Psellos, yaşadığı dönemde Doukas ailesi ile iyi ilişkiler sürdürmüş ve bir nevi onların imparatorluk tahtına geçmelerinde payı olmuştur. X. Konstantinos Doukas'ın (1059-1067) ölümünün ardından, onun eşi Eudokia ile evlenen Romanos Diogenes meşru bir şekilde eş imparator olarak tahta geçmişti. Ancak bu noktadan sonra görüyoruz ki, bu konuda suçu yokmuş gibi göstermek istese de kendisinin Romanos Diogenes'in Malazgirt Savaşı'nda Konstantinos Doukas'ın yeğeni Andronikos Doukas'ın birlikleri tarafından yalnız bırakılmasında ve devam eden süreçte tahttan indirilmesinde büyük bir rolü olmuştur.⁶⁶ Dolayısıyla, döneminin meşru imparatoruna karşı harekete geçme gibi bir eylem içerisinde bulunmuştur. 11. yüzyılda yaşamış olan diğer bir tarihçi Mikhael Attaleiates ise eserini İmparator III. Nikephoros Botaneiates'e adanmış ve kendisi hakkında övgü dolu sözler kaydetmiştir.⁶⁷ Ancak, Maniakes gibi zamanının önemli komutanlarından biri olan III. Nikephoros Botaneiates de imparatorluk tahtını meşru imparator VII. Mikhael'e isyan ederek ele geçirmiştir. Dolayısıyla o da bir gasp imparatorudur. Bu yazarlar gibi 11. yüzyılda yaşayıp bir tarih eseri kaleme almış olan İoannes Skylitzes de imparator Aleksios Komnenos zamanında yargı alanında üst düzey mevkiler edinmiştir⁶⁸ ki bilindiği üzere ünlü bir komutan olan Aleksios Komnenos da tahtı 1081 yılında yine imparator III. Nikephoros Botaneiates'e karşı isyan ederek ele geçirmiştir. Ayrıca bir diğer tarih yazarı Zonaras da yine Aleksios Komnenos döneminde önemli memuriyetlerde bulunmuş bir kişidir.⁶⁹ Bütün bu bilgiler ışığında, bu yazarların Georgios Maniakes'e eserlerinde görece fazla yer ayırmaları ve hayatı boyunca neredeyse her başarısının ardından bir nevi cezalandırılan bir komutan olsa da en nihayetinde bir isyancı olan bir kişi hakkında bu şekilde güzel düşünceler belirtmiş olmaları oldukça dikkat çekicidir. Yukarıdaki sorulara cevap olarak

kanaatimiz, bütün bu yazarların Maniakes'i kişisel olarak yakın oldukları şahıs ya da imparatorlarla özdeşleştirmiş olmalarıdır. Kendi destekledikleri kişilerin, mevcut imparatorun haksızlıkları sebebiyle isyan ettiklerini Maniakes örneği üzerinden anlatmak, bu kişilerin isyanlarını ve tahta yönelik hamlelerini meşrulaştırmak açısından oldukça önemlidir. Bunun karşısında, yukarıda belirtildiği gibi, eserini artık Komnenosların meşru hanedan olarak tahta buldukları bir dönemde kaleme alan Manasses'in de Maniakes hakkında abartı derecede kötü betimlemelerde bulunması da Bizans tarih yazarlarının yaşadıkları dönemdeki durumlara ve bağlı oldukları ya da eserlerini sundukları kişilere göre olaylar hakkında yorum sunmalarının önemli bir göstergesidir.

Son olarak eklemek gerekir ki Maniakes hakkında geride kalan bu tarihi yazıların dışında görsel ve arkeolojik olarak da bazı veriler kalmıştır. Skylitzes'in eserinin Madrid'deki Biblioteca Nacional de España kütüphanesinde bulunan ve 12. yüzyılda Sicilya'da üretilen Madrid nüshası olayların görsel olarak da betimlendiği sahneler içermektedir. Bu sahneler içerisinde Maniakes'in de bulunduğu ve görselinin yer aldığı çizimler de bulunmaktadır. Ayrıca arkeolojik olarak da, kendisinin "George patrikios and strategos of Samosata (Samsat patrikiosu ve strategosu)"⁷⁰ ve "protospatharios and archegetes of the Orient (Doğunun protospathariosu ve en üst komutanı)"⁷¹ başlıklarıyla Dumbarton Oaks koleksiyonunda kaydedilen mühürleri bulunmaktadır.

Sonuç

II. Basileios'tan I. Aleksios Komnenos dönemine kadar geçen sürede Bizans İmparatorluğu'nun en büyük komutanı olarak ifade edebileceğimiz Georgios Maniakes, 1033-1043 arasındaki döneme damgasını vurmuştur. İmparatorluğun hem doğusunda hem de batısında oldukça mühim başarılar elde etmiş olan Maniakes, imparator olma yolunda ilerlerken, neredeyse kazandığı bir savaş sırasında nereden geldiği belli olmayan bir mızrak darbesi sonucu hayatını kaybetmiştir. Bizans'ın bu muzafferane komutanı hakkında Bizans, Ermeni ve Latin kaynakları bilgi vermiş hatta bir Viking sagasında dahi adı geçmiştir. Çalışma içerisinde Maniakes'in kökeni hakkında yapılan değerlendirmede Türk olma ihtimalinin, aksi ihtimale göre daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Bunun ardından Maniakes'in hayatı hakkında genel bir bilgi verilmiş ve ardından Bizans tarih yazarlarının Maniakes üzerine görüşleri incelenmiştir. Burada, her ne kadar başarılı bir komutan olsa da nihayetinde İmparatorluğa isyan etmiş olan bir kişinin, Bizans kaynakları tarafından genel itibarıyla övülmüş olması durumu görülmüş ve ayrıca Bizans tarih yazarları tarafından dönemin imparatorları ve Maniakes arasında bir bağlantı kurulmuş olması ihtimali metin içerisinde dile getirilmiştir.

The Viewpoint of the Chroniclers of the Lombards (9th-10th centuries) and Normans (11th century)", *Mediterranean Studies*, c. 22, s.1, 2014, s. 14-15, 22, 23.

⁶⁴ Constantini Manassis, *Breviarum Historiae Metricum*, Ed. I. Bekker, Bonn, 1837, s. 263.

⁶⁵ *The Chronicle of Constantine Manasses*, Çev. Linda Turelich, Liverpool University Press, Liverpool, ss. 1-3.

⁶⁶ Warren Treadgold, *The Middle Byzantine Historians*, Palgrave Macmillan, 2013, s. 277, 279.

⁶⁷ Attaleiates, *The History*, s. IX.

⁶⁸ Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History*, s. IX-XI.

⁶⁹ Treadgold, *The Middle Byzantine Historians*, s. 389.

⁷⁰ *Dumbarton Oaks Catalogues, Catalogue of Byzantine Seals at Dumbarton Oaks and in the Fogg Museum of Art, Volume 4 The East*, Ed. Nicolas Oikonomides, Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington DC, 2001, s. 161

⁷¹ *Dumbarton Oaks Catalogues, Catalogue of Byzantine Seals at Dumbarton Oaks and in the Fogg Museum of Art, Volume 3 West, Northwest, and Central Asia Minor and the Orient*, Ed. Nicolas Oikonomides, Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington DC, 1996, s. 172.

KAYNAKÇA

- Angold, Michael, *The Byzantine Empire, 1025-1204, A Political History*, Second Edition, Longman, Londra ve New York, 1997.
- Attaleiates, Michael, *The History*, Çev. Anthony Kaldellis ve Dimitris Krallis, Harvard University Press, Cambridge, 2012.
- Berto, Luigi Alberto, "Images of Byzantines in Early Medieval South Sicily: The Viewpoint of the Chroniclers of the Lombards (9th-10th centuries) and Normans (11th century)", *Mediterranean Studies*, c. 22, s. 1, 2014, ss. 1-37.
- Bialy, K., "From Conquest to the Failed Usurpation: Career of a Typical Byzantine Commander George Maniakes", *Proslogion: Studies in Medieval and Early Modern Social History and Culture*, c. 2 (14), 2016, ss. 173-187.
- Blöndal, Sigfus, *The Varangians of Byzantium*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007.
- Brand, Charles M. ve Anthony Cutler, "George Maniakes", *Oxford Dictionary of Byzantium*, c. 2, Ed. Alexander Kazhdan, Oxford University Press, New York ve Oxford, 1991, s. 1285.
- Byzantium in the Time of Troubles: The Continuation of the Chronicle of John Skylitzes (1057-1079), Çev. Eric McGeer, Brill, Leiden ve Boston, 2020
- Cline, Kenneth, "Byzantium's star-crossed general", *Medieval Warfare*, c. 4, s. 2, 2014, ss. 44-48.
- Comnenae, Annae, *Alexias*, Ed. D. A. Kambylis, Foteini Kolovou, De Gruyter, Berlin, 2001.
- D'Amato, Raffaele, "A Prôtospatharios, Magistros, and Strategos Autokrator of 11th cent. : the equipment of Georgios Maniakes and his army according to the Skylitzes Matritensis miniatures and other artistic sources of the middle Byzantine period.", *Porphyra*, Ek Sayı: 4, 2005 (Aralık), ss. 1-75.
- Daş, Mustafa, "Normanlar, 'Gesta Roberti Wiscardi' ve Malazgirt Savaşı", *Tarih Dergisi - Turkish Journal of History*, 71 (2020), 83-90.
- Dumbarton Oaks Catalogues, Catalogue of Byzantine Seals at Dumbarton Oaks and in the Fogg Museum of Art, Volume 3 West, Northwest, and Central Asia Minor and the Orient*, Ed. Nicolas Oikonomides, Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington DC, 1996.
- Dumbarton Oaks Catalogues, Catalogue of Byzantine Seals at Dumbarton Oaks and in the Fogg Museum of Art, Volume 4 The East*, Ed. Nicolas Oikonomides, Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington DC, 2001.
- Georgiou, Stavros G., "A Contribution to the Study of Byzantine Prosopography", *Byzantion*, c. 78 (2008), ss. 224-238.
- Glycae, Michaelis, *Annales*, Ed. Immanuel Bekkerus, Bonn, 1836.
- H. G. Liddell, Robert Scott, *A Greek-English Lexicon*, Clarendon Press, Oxford, 1888.
- Historici Graeci Minores Vol. II Menander Protector et Agathias*, Ed. Ludovicus Dindorfius, B. G. Taubner, Leipzig, 1871.
- Ioelis, *Choronographia Compendiaria*, Ed. I. Bekker, Bonn, 1836.
- Karaca, Sevtap Gölgesiz, "XI. Yüzyılda Bizans-Norman İlişkilerine Bakış", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, c. 27, s. 1 (2012), s. 101-118.
- Kazhdan, Alexander, "Katepano", *Oxford Dictionary of Byzantium*, c. 2, Ed. Alexander Kazhdan, Oxford University Press, New York ve Oxford, 1991, s. 1115.
- Kazhdan, Alexander, "Praepositus Sacri Cubiculi", *Oxford Dictionary of Byzantium*, c. 3, Ed. Alexander Kazhdan, Oxford University Press, New York ve Oxford, 1991, s. 1709.
- Kazhdan, Alexander, "Protostrator", *Oxford Dictionary of Byzantium*, c. 3, Ed. Alexander Kazhdan, Oxford University Press, New York ve Oxford, 1991, ss. 1748-1749.
- Kazhdan, Alexander, "Sebastophoros", *Oxford Dictionary of Byzantium*, c. 3, Ed. Alexander Kazhdan, Oxford University Press, New York ve Oxford, 1991, s. 1862.
- Kazhdan, Alexander, Anthony Cutler, "Protosphatarios", *Oxford Dictionary of Byzantium*, c. 3, Ed. Alexander Kazhdan, Oxford University Press, New York ve Oxford, 1991, s. 1748.
- Lauritzen, Frederick, "Achilles at the battle of Ostrovo, George Maniakes and the reception of Illiad", *Byzantinoslavica*, c. LXXII, s. 1-2 (2014), ss. 171-187
- Lilie, Ralph-Johannes ve Claudia Ludwig, vd., Konstantinos '3962"', *Prosopography der mittelbyzantinischen Zeit Online*, De Gruyter. https://db.degruyter.com/view/PMBZ/PMBZ15116?rskey=RWg3Xp&result=4&dbq_0=maniakes&dbf_0=pmbz-fulltext&dbt_0=fulltext&o_0=AND.
- Malaterra, Geoffrey, *The Deeds of Count Roger of Calabria and Sicily and of His Brother Duke Robert Guiscard*, Çev. Kenneth Baxter Wolf, The University of Michigan Press, 2005.

- O'Rourke, Michael, *Greeks, Lombards and Normans: George Maniakes, Argyrus, Robert Guiscard and the Military Contest for Byzantine Italy, 1030-1071*, Canberra, 2009
- Psellus, *The History of Psellus*, Ed. Constantine Sathas, Methuen & Co, Londra, 1899.
- Sevcenko, Nancy Patterson, "Mandylion", *Oxford Dictionary of Byzantium*, c. 2, Ed. Alexander Kazhdan, Oxford University Press, New York ve Oxford, ss. 1282-3.
- Skylitzae, Ioannis, *Synopsis Historiarum*, Ed. Ioannes Thurn, De Gruyter, Berlin 1973; İngilizce çevirisi: Skylitzes, John, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, Çev. John Wortley), Cambridge University Press, Cambridge, 2010.
- Sturluson, Snorri, *Heimskringla History of the Kings of Norway*, Çev. Lee Hollander, University of Texas, Austin, 2011.
- The Chronicle of Constantine Manasses*, Çev. Linda Turetich, Liverpool University Press, Liverpool, 2018.
- Theotokis, G., "Rus, Varangian and Frankish mercenaries in the service of the Byzantine Emperors (9th-11th c.): Numbers, Organisation and Battle Tactics in the operational theatres of Asia Minor and the Balkans", *Byzantina Symmeikta*, s. 22, ss. 125-156.
- Treadgold, Warren, *A History of the Byzantine State and Society*, Stanford University Press, Stanford, 1997.
- Treadgold, Warren, *The Middle Byzantine Historians*, Palgrave Macmillan, 2013.
- Urfalı Mateos Vekaynamesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)*, Çev. Hrant D. Andreasyan, TTK, Ankara, 2010.
- Zonaras, Ioannes, *Epitomai Historiarum*, Ed. Weber, c. 3, Bonn, 1897.
- Σαββίδης, Αλέξιος, Γ. Κ. Γεώργιος Μανιάκης, *Κατακτήσεις και υπονόμηση στο Βυζάντιο του ενδέκατου αιώνα (1030-1043)*, Εκδόσεις Περίπλους, Αθήνα, 2004 [Savvides, Aleksios G., Geōrgios Maniakēs, *Katakhtëseis kai yponomeusē sto Byzantio tou endekatou aiōna (1030-1043 m. X.)*, Ekdoseis Periplous, Athēna, 2004.]